

Trykte skattebøger

Kildebeskrivelse

Hvor kommer oplysningerne fra?

En permanent indkomst- og formueskat blev indført i Danmark i 1903, men indkomstbeskatning var dog tidligere blevet brugt ved enkelte ekstraordinære statsskatter og i nogle større kommuner, typisk købstæder. Fra midten af 1600-tallet til 1903 var de vigtigste danske direkte skatter hartkornsskatter, der pålignedes i forhold til jordens kvalitet (Gyldendals Online Leksikon)

Datagrundlaget for Databasen er hentet fra de trykte skattebøger, hvori skattelisterne blev offentliggjort. Disse skattelister blev for Esbjerg Kommunes vedkommende udarbejdet første gang i 1895. Desuden blev skattebeløbene for 1892 og 1894 oplyst i Vejvisere. De oplyste skattebeløb er kommuneskat og kirkeskat. Der skulle desuden betales formue- og statsskat til staten. Den sidste trykte skattebog blev offentliggjort i 1956 og vedrører indkomståret 1955. Skatten er opgjort på grundlag af indtægten i et kalenderår, og beløbet skulle herefter betales i skatteåret, som løb fra 1. april – 31. marts de følgende år. For eksempel indeholder Skattebogen fra 1946 således skatten fra indkomståret 1945 til betaling i perioden 1.4.1946-31.3.1947. Betalingen skete som oftest i ti rater, idet terminsmånederne juni og december var friholdt.

De trykte skattebøger var fra begyndelsen offentligt tilgængelige, og det fortsatte indtil Esbjerg Byråd den 26. november 1956 vedtog ikke længere at ville offentliggøre skattelisterne i trykte udgaver. (Dagbladet Vestkysten, 27.11.1956, side 2)

Fra Jerne Kommune er der bevaret skattebøger fra 1929-1944. Jerne blev en del af Esbjerg kommune den 1. april 1945 og den første fælles skattebog er fra 1946.

Hvilke oplysninger indeholder databasen?

De trykte skattebøger indeholder oplysninger om navn, adresse og skattebeløb, men gennem tiderne har omfanget af oplysninger, som det fremgår af nedenstående oversigt, varieret. Fra 1914-1927 fungerede skattebøgerne også som en Esbjerg Vejviser med en mængde andre oplysninger.

Der er i årene 1913 og 1946 relativt mange, som er ansat til at betale 2,00 kr. i skat. Det skyldes, at man kun bevarede sin stemmeret til kommunalvalget, hvis man betalte skat. Mange valgte så at betale minimumsbeløbet på 2,00 kr. årligt.

Databasen indeholder foreløbig oplysninger fra 1892, 1894, 1895, 1902, 1903, 1905, 1913, 1917, 1922, 1932, 1946, 1951 og 1956. For de enkelte år er indtastet følgende oplysninger:

Fælles for alle år

Efternavn, forbogstaver i fornavne, stilling, og skattebeløb.

For ægtepar er det kun mandens navn, som er oplyst i skattebøgerne.

Yderligere oplysninger

1895: Gadenavn og husnr.

1902: Indtægt

1903: Indtægt og gadenavn

1905: Gadenavn og husnr.

1913: Gadenavn , husnr. og telefonnr.

1917-1956: Gadenavn og husnr.

Jerne, 1929, 1933, 1937, 1940 og 1944: Bydel, Gadenavn og husnr.

Vi indtaster løbende oplysninger fra flere skattebøger, og databaserne bliver udvidet i samme takt.

Anvendelse

Oplysningerne gøres søgbare som et led i Esbjerg Byhistoriske Arkivs strategi om at gøre lokalhistoriske personoplysninger tilgængelige på internettet. Oplysningerne kan nu søges hjemme og på en mere effektiv måde. Skattebøgerne kan ses som et supplement til Borgerdatabasen, som også findes på vores hjemmeside.

Oplysningerne kan anvendes til at søge oplysninger på personer, som har boet i Esbjerg Kommune. Man kan endvidere anvende oplysningerne til at få et indtryk af andre forhold omkring beboerne i byen. Ved at søge på stillingsbetegnelser kan man f.eks. få oplysninger om antallet af beskæftigede inden for forskellige erhverv.

Kildekritiske overvejelser

Vi må formode, at navn og adresse stammer fra oplysningerne i håndskrevne skattemandtalslister, som danner grundlag for Borgerdatabasen, der kan ses andet sted på denne hjemmeside. De kildekritiske overvejelser for Borgerdatabasen er således også gældende for Skattelistedatabasen. Det gælder f.eks. stavemåden af navne, der kan afvige fra navnet på dåbsattesten.

Oplysningerne er taget fra de trykte udgaver af skattelisterne, og som udgangspunkt har vi indtastet oplysningerne, som de er gengivet i kilden. For at forbedre søgemulighederne er der dog følgende undtagelser:

Ved åbenlyse trykfejl har vi rettet til det rette ord.

Forkortelser af stillingsbetegnelse og navn er skrevet fuldt ud i de tilfælde, vi har været 100% sikre på betydningen. (eksempel: Handelsmd. – Handelsmand)

Forkortelsen ”Arb.” har vi i de fleste tilfælde været nødt til at lade stå, da vi ofte ikke kan se om det drejer sig om en kvinde eller en mand, altså ”arbejderske” eller ”arbejdsmand”. Ved søgning efter en arbejdsmand skal man altså skrive ”Arb”.

Se endvidere bemærkningerne til de enkelte søgefelter i databasen.

Hje

11. august 2010

Skattenbogens ophør (1956)

På det ordinære byrådsmøde den 26. november 1956 besluttede Esbjerg Byråd at ophøre med at udgive Esbjerg Skattebog, hvis historie gik tilbage til 1892. Skattebogen 1956 blev dermed den sidste skattebog fra Esbjerg. Flere andre købstæder var gået forud med en tilsvarende beslutning, og i Esbjergs aviser fulgte hvert år indtil 1956 en lind strøm af læserbreve i kølvandet på dens udgivelse. For og imod, naturligvis, for grundlæggende var bogen populær. Den 15. april 1955

kunne dagbladet Vestkysten f.eks. oplyse, at ”forårsbebuderen”, som de kaldte skattebogen 1955, var udkommet om formiddagen og næsten var udsolgt ved middagstid.

Skattebogen oplyste kun kommuneskatterne, da det ikke var tilladt for kommuner at oplyse statsskatterne. Ideen med skattebøgerne var at give borgerne mulighed for at se, om ligningen var rimelig, men denne kontrol kunne kaste meget andet af sig. Man kunne nemlig ikke blot klage over sin egen skatteansættelse, men også andres. Som der stod i nogle af læserbrevene, kunne det ødelægge både slægts- og venskaber. Oplysningerne i skattebøgerne gav børnene problemer i skolen, som en bekymret mor skrev i et læserbrev, mens andre læserbrevsskribenter påpegede, at bøgerne forandrede Esbjerg til »Sladderslev«. Venstres Byrådsgruppe foreslog i november 1956 udgivelsen af skattebogen indstillet, og borgmester Høyer-Nielsen greb ideen og gjorde forslaget til sit – måske fordi han selv var blevet trukket frem i avisen med sin skatteansættelse. I byrådsprotokollen blev der indført:

»Med byrådets tilladelse har man gennem lang tid ved udsendelse af Esbjerg Skattebog offentliggjort de beløb, som byens borgere skal svare i skat til kommunen. Skattebogen har utvivlsomt i sin tid haft sin berettigelse og fungerede samtidig som en brugelig vejviser, men det er en udbredt opfattelse, at skattebogen ikke mere er aktuel og i hvert fald som adressefortegnelse er upåkrævet. Borgmesteren stiller derfor forslag om, at skattebogen ophører med at udkomme.

Forslaget tiltrådtes med 23 stemmer mod 1. 1 medlem stemte ikke«.

Skattelisterne lå dog fortsat fremme til gennemsyn for offentligheden en årrække endnu.

Kilde: Byråds sag 713.027

JDR 29.10.2010